

Негде око поднева 3. августа, председник Србије Александар Вучић сазвао је „хитну“ седницу Савета за националну безбедност – толико хитну да је била заказана тек за следећи дан ујутро – а поводом тензија и најави (које су узгред правили режимски медији) да за викенд малтене следи рат на Косову. Након те седнице јавност Србије упозната је са новим изразима из области безбедности земље, попут „вишеслојног агентурног деловања“, а међу „оптуженима“ (може и без наводника) за ову егзотичну ујдурму нашао се – између осталих – и Саша Јанковић, бивши Заштитник грађана у два мандата, председнички кандидат на изборима 2017. и лидер Покрета слободних грађана (ПСГ).

Стога је прво питање Саше Јанковићу, у интервјуу вођеним електронским путем, било како се осећа неко ко је оптужен за „агентурно деловање“ и ко је тема на Савету за националну безбедност.

„Непријатно, као и сваки нормалан човек“, каже Јанковић и додаје: „Па се онда сетим ко то ради, ко, у ствари, седи у том Савету и колико су панично уплашени да се њихов круг лажи коначно затвара и пуца. Готово да ми их је жао.“

„ВРЕМЕ“: Вучић је након састанка Савета изјавио да је било неопходно да се изађе са тврдњама о наводним плановима Београда и Приштине „да Срби не би имали никакву снагу данас, да Срби не би ништа могли да траже“. □ Мени ова изјава скоро да може да заличи на признање да су Београд и Приштина нешто спремали (јер да

се "није са тим изашло", Срби би онда имали већу снагу и могли би нешто да траже).

С.Ј.: Њему често излети нешто што говори о његовим правим намерама, али је то за већину људи толико невероватно да то одбаце као лапсус или непромишљеност. И када бих вам рекао детаље неке од њихових „комбинација“ како воле да их зову, на пример у вези већ заборављеног случаја са Александром Корницом, или свежег са Цветковићем, или оне са каменовањем у Сребреници, па са оружјем за „атентат“ у Јајинцима, не бисте ми веровали.

Па реците све те детаље кад сте их већ сами поменули:

Није то увек могуће када бисмо то ја или Ви хтели. На пример, када сам на Твитеру после Цветковићевог нестанка потпуно људском поруком написао жељу и оставио могућност да, упркос свеопштој клими ипак буде жив и здрав, доживео сам гомилу увреда од људи који не виде даље од очигледног, али до свог виђења јако држе. Да сам којим случајем био испровоциран да кажем оно што сам у том моменту имао разлог да верујем - да је Цветковић жив и здрав, угрозио бих му живот јер би после тога он некеме био мање битан од потребе и могућности да се од политичког противника направи промашено, бескрупулозно биће, које је рекло да је новинар жив, а он, ето... Не би било оправдања за мене ни код оних који су се до сада опирали страшној пропаганди, а човек више не би био жив. Страшне су то ствари и људи који данас имају огромну моћ над јавним мњењем вешто искоришћавају сујете, наивности и слабости са супротне стране. Не могу да учиним нешто само да бих показао да сам у праву, ако ће то за последицу имати зло за друге људе. Има времена, све ће се то разоткрити. Власт зна да јој сат откуцава.

У сваком случају знајте да је отац Сава Јањић својом храброшћу највероватније спречио, извините, морам тако – лудачки опасан план. И ниједног момента није рекао да је то план само власти у Београду, већ како су му тврдили кредибилни извори, спречио је, како је сам написао – „неодговорне појединце и групе на обе стране да испровоцирају насиље у коме би страдали невини људи и вредни историјски и културни споменици као у нередима 2004.“, што би на трагичан начин отворило пут за поделу и размену територија.

Да ли је то је Вучићев концепт и предлог - размена територија и шта мислите о томе?

Имали су Милошевић и Туђман такав план, и много бољу контролу на терену. Били су и много озбиљнији политичари од Вучића и Харадинаја, па знате како се то завршило. Вучић нема никакав концепт, већ увек и до последњег момента чува неколико тактичких варијанти, међусобно чак и потпуно супротних, али све с истим и само једним циљем - опстанком на власти. Игра ону која му се данас чини јачом, али ће је сутра заменити потпуно супротном, ако процени да ће га она сачувати. А сва је већ решења за Косово помињао и говорио да нема ни једно, од "немамо ни метар на Косову", до "може бити рата", тако да за свако од њих може да каже - то сам од почетка хтео. Њему је потпуно небитно шта ће се десити са људима, Косовом, Србијом, регионом... једино је важно шта води опстанку на власти.

А план размене територија је за Србију, регион, Европу и свет опасан преседан. Јер чак и када би се под оваквим тензијама, са оваквим никаквим државним (не)способностима и вештачки надуваним национализмима могао спровести без жртава, он не нуди трајно и одрживо решење. Шта сутра са делом Санџака који је у Србији, шта са севером Војводине? Шта са разним сличним ситуацијама у свету? Вучићева безобзирна потреба да влада угрожава све и зато с правом помиње Ниш и Врање, ако он још дуго буде на власти. Јер, демографска слика ће вероватно наставити да се мења и шта онда? Зато само грађанске, а не националне државе и само демократија, а не диктатуре воде добрим и трајним решењима, посебно на овом леопардовом крзну етничитета на Балкану. Не треба се бавити Вучићем, већ људском слободом и срећом, Србијом и регионом и тежити оном што је најбоље за њих, чиме ће и проблем Вучића и свих њему сличних бити решен.

Да ли сте Ви имали икаква сазнања о томе да се за викенд "нешто" спрема на Косову? Део саопштена ПСГ и других организација говори о "конструисању сукоба и изазивања других облика угрожености како Срба, тако и Албанаца и свих других грађана који живе на Косову и Метохији" од стране власти. О чему је реч?

Вучић је свом окружењу данима раније ширио „поверљиве информације“ о опасности која ће му „за који дан“ запретити од „побуњених црквених кругова“ и наводно угрозити живот, све „због Косова“. Пошто они најбоље знају колико је такво његово стање опасно и какву врсту планова „ради заштите државе“ то најављује, вест је дошла до мене. Наговестио сам је једном дневном листу, који није схватио значај тога (нити је могао), али он је разумео да опет знам шта смера, да то изношењем у јавност обесмишљавам и ето зато ме је опет потенцирао.

Како схватате факат да су се безбедносне службе на овом Савету бавиле опозицијом и појединим члановима Српске православне цркве?

Они то стално раде. Само људи одбијају да ту реалност прихвате јер онда следи тешко питање себи – Знам ли шта ћу сада да урадим? Оног момента када сам то службено јавно саопштио, пре више година, па зато доживео нападе на седници скупштинског одбора за контролу рада служби безбедности због којих су чак и Уједињене нације реаговале, а тек после тога и нејавно још свашта, а људи слегли раменима и све то прошло без последица, политичка полиција је схватила да више не мора ни да се крије, толико је јавност анестезирана.

Да ли бисте Ђурићево обраћање окарактерисали као опасно по вас? Ђурић је, након онога што је говорио о Оливеру Ивановићу, сада рекао да "очекује да ће на основу данас добијених задатака наше службе и органи безбедности појачати активности на спречавању оваквих појава", односно "агентурног деловања". Шта за вас значи уопште "агентурно деловање", које стране службе делују у Србији и на који начин?

Не треба ја о томе да причам, није то мој посао. Нажалост, они чији јесте из више разлога не могу да га раде. И Пустите мене, сваки Ђурићев акт је опасан по Србију. То што он, као потпуно веродостојан представник погубног режима ради и прича, више личи на неки виц из старе праксе руских служби безбедности. На срећу или нажалост нико га не узима за озбиљно.

Ви сте још као Заштитник грађана 2015. утврдили да се ВБА бавила праћењем Српске радикалне странке. Ако се тада, пре више од 3 године, војна служба бавила опозицијом, када је министар одбране био Братислав Гашић, чиме се сада бави БИА, чији је директор - опет Гашић? И шта уопште раде те наше службе (ако их можемо назвати "нашима", тј. у служби грађана).

Врхови служби сада служе продужењу личне и криминалне власти. Злоупотреба служби никад није једнострана, тренутно корист за себе извлаче обе стране. Штету трпи национална безбедност и свако од нас.

На који начин бисте Ви реформисали службе безбедности? Да ли бисте се

залагали за отварање свих досијеа?

Службе можете реформисати, неке људе у њима не. Први пут сам покушао да помогнем реформи служби тако што сам као млад стручњак у Мисији ОЕБС написао академски елаборат о томе на који начин треба демократизовати рад БИА. Врх тадашње службе саопштио ми је да су га прихватили и да примењују практично све што сам написао, да бих касније схватио да су само научили шта треба да причају на састанцима са спољним светом, а да раде све по старом. Затим сам у ОЕБС-у добио задатак да дам мишљење на два нацрта закона за отварање досијеа. Једном је основ био стари, солидан текст из невладиног сектора, који је накнадно био прерађен по захтевима једне странке и тиме упропашћен. Ауторка преправки рекла ми је да су решења, па и персонална, „већ договорена са једном амбасадом“ и да само треба да дам позитивно мишљење. Супруга једног политичара била је означена као шефица Комисије за отварање досијеа. Рекао сам ауторки да онда и позитивно мишљење узме у амбасади. Напала ме касније у штампи, али ми се затим у Прагу, пред групом људи извинила.

Други нацрт потицао је од БИА. Поента онога што сам о њему сам написао било је отприлике „ставите ово у неку фиоку и не вадите, да се не срамотите“. Послушали су, ефекат им је био исти. Поново сам покушао да подстакнем професионализацију и деполитизацију рада тајних служби при крају каријере у ОЕБС-у, 2006. и 2007., када је мешовита радна група чији сам координатор био направила модел Закона о службама безбедности Србије и у њему „испројектовала“ Савет за националну безбедност, Биро за координацију рада служби безбедности, те механизме њихове професионализације, контроле и политичке неутралности. Тадашња власт закон је скратила у „Закон о основама уређења служби безбедности“, избацила делове који јој се нису свиђали до мере да је неколико чланова радне групе одбило да се оно што је остало зове резултатом њиховог рада. На пример, оригинална одредба према којој је шеф Бироа за координацију требало да буде неполитичка личност, бира на конкурс, промењена је тако да то по функцији буде шеф кабинета председника Републике. А из Савета за Националну безбедност избачен је – министар иностраних послова, опет из партијских разлога! И добили смо ваљда једини савет за националну безбедност на свету без министра спољних послова. Тако је до данас – нико није приметио.

Даље, погодите који је први закон који је СНС променио када је 2012 дошао на власт – баш тај. Уписали су у њега да шеф координације служби више није шеф кабинета председника, већ било која особа коју председник одреди. И Томислав Николић је одредио – Александра Вучића. Тада сам први пут дошао у сукоб с њим. Мој први мандат Заштитника грађана је истекао и на једној затвореној дипломатској вечери рекао сам да је то што је шеф партије постао оперативни координатор тајних служби увод у њихову невиђену политизацију која ће Србију много коштати. Сарадница служби која је

присуствовала тој вечери пренела је то где треба и за неколико дана, касно у ноћ звао ме – председник Владе, тада Ивица Дачић. Рекао ми је да се Вучић страшно наљутио на мене јер „сам га оговарао“ и питао шта ми то треба, јер постоји могућност да поново будем изабран за Заштитника грађана. Сутра сам послао прву у животу поруку Вучићу (Дачић ми је рекао број) и отприлике му саопштио да је то што сам рекао на вечери ништа у односу на оно што бих му рекао лично, ако бих имао прилику. Затражио је да му то напишем. Послао сам му мејл и никад то више није поменуо.

Шта сте му написали?

То може да објави он, сагласан сам.

Да се вратимо на реформу служби. Прва два амандмана која сам поднео као Заштитник грађана била су, 2007. године – погађате, на Закон о основама уређења служби безбедности. Првим сам тражио да се не спречава да независни државни органи за заштиту људских права контролишу рад служби у оквиру своје надлежности, јер је то, бар у случају Заштитника грађана неуставно и он је прихваћен. Касније су сви јако зажалили због тога. Другим сам тражио да се у року од 6 месеци донесе закон о отварању досијеа из тоталитарног периода. Тај је одбијен. Сећам се да је против била тадашња власт – ДСС и ДС, посебно се у противљењу истакао један садашњи кадар СНС. А за је био, ироније ради, СПС.

Борио сам се све време за отварање досијеа. И данас је то потребно. Али у пракси, биће мукотрпан посао реконструисати уништена, украдена, фалсификована досијеа и документа која је у свом поседу имала на располагању свака власт, па има и ова данашња. Ако су 5. октобра 2000. године на Бањици горели папири, а јесу, шта мислите да ли данас, на миру, нестају микрофилмови, бришу се фајлови, сецкају папири и штанцују лажни извештаји? Ипак, преданим радом може се много истине реконструисати, а лажи избрисати. Надам се да ће то бити урађено што пре.

Напади на Вас различитог интензитета трају већ више година? Тада је, крајем 2014, напад на вас био изазван извештајем о пребијању мање познате браће Вучић-Мали. Шта је данас узрок?

Поново, нисам ја битан, већ демократија у Србији. Вучић је френетично уништава зато што му је живот, односно власт (то му је исто) у условима демократије немогућ. Он у демократију не само да не верује, он се ње боји. Чуди ли то заиста икога од аутентичног српског радикала полетарца, најбољег ученика осуђеног ратног злочинца?

Који је ваш предлог за решење питања Косова? Из вашег ауторског текста у Данасу ("Бићемо спремни на активно и брзо решавање питања Косова и Метохије, уз уважавање политичких реалности и на начин који омогућава и обезбеђује нормалан и безбедан живот свих људи, развој и међународне интеграције, без продужавања или замрзавања сукоба, а уз посебну заштиту Срба и српске културне баштине и имовине.") ја закључујем да бисте ви и РСГ признали независно Косово. Да ли сам у праву, и ако јесам, зашто то јасно не кажете?

Пропустили сте моје интервјуе са Даницом Вученић за Фонет, са Љубицом Гојгић за РТВ, за интернет канал Балкан-инфо, за хрватски Глобус, па и гостовање на Н1. Већ шест месеци, од како је РСГ и формално заузео тај став говорим исто: Ми бисмо решили питање Косова и Метохије на начин да, у најбољем интересу свих људи, никако не успоравамо демократски развој Косова ни Србије. То укључује и интеграцију Косова у све међународне организације, па и ОУН, без формалног признања независности с наше стране и уз истовремено, остваривање територијалне и персоналне аутономије за Србе на Косову, институционализацију њихових органа локалне и персоналне самоуправе, поштовање и посебне гаранције за њихова људска права и слободан и одржив повратак; посебан режим заштите најзначајнијих верских и културно-историјских добара (вид екстериторијалности), поштовање имовинских права грађана у склопу људских права и заштиту државне имовине по правилима сукцесије. Инсистирали бисмо на процесуирању свих ратних злочинаца, са обе стране. Потписали бисмо документе који све ово предвиђају и спроводили их у најбољој вери, а у друштву ширили толеранцију и аргументима рушили националистичке баријере и предрасуде. Људи би одахнули.

Да ли бисте за овај план имали саговорнике и истомишљенике у врху власти са Косова или некој другој политичкој снази, и ко би они били?

У свакој од земаља и територија региона постоје политичке снаге које су разумне, грађански оријентисане и свесне последица које помахнитали, злоупотребљени национализми могу имати, као што су већ имали, по све нас. Таквих сигурно има и на Косову. Међутим, политички идеолози сукоба и ратне вође и даље воде главне речи у већини наших земаља. Они директно или преко својих политичких (па и биолошких) наследника које су инсталирали на власт уцењују своје народе и Европу кризама које би

опет могли да направе, тражећи да им се мир плати правом на пљачку и деспотизам. Када уместо њих за билатерални и регионални сто седне нова генерација људи, који немају чега да се плаше или стиде, који ником ништа не дугују и слободно размишљају, Балкан ће за неколико година, а не деценија, изгледати потпуно другачије.

Док је Вучић међународну заједницу обасипао пожељним фразама које је добро изучио, истовремено је шест година невиђеном пропагандом у медијима подизао национализам и стварао атмосферу латентног конфликта. Они ће му служити или као изговор да на крају не учини оно на шта се обавезао или да то формално учини (потписом Ане Брнабић), али да и после тога остане неопходан као "фактор стабилности". Јер, упаљач за конфликт за који је услове створио, мисли да држи у својим рукама. Искоришћава и Републику Српску као још једну карту конфликтног потенцијала у својим рукама. Конфликт је његов природни хабитат, ствара га да би њим манипулисао и уцењивао. Ето зашто одлаже своје "решење". Јер, када га једном изговори оно не сме да буде много другачије од онога што је обећао, али то ће бити само празна реч или жврљотина на папиру. Све и да до краја препише решење које смо ми одавно дали, он ће га оним што стварно ради обесмислити. Стварно решење је кад људи са свих страна одахну, а он чини све да се то не деси. Недемократске и криминализоване власти и у Београду и у Приштини препрека су, а не ствараоци решења за Косово. Нема тога што ће макар на папиру било и савршено, у њиховој "изведби" довести до бољитка за људе о којима се ради. Шта год евентуално потписао, шта год на дипломатским састанцима причао, Вучић ће увек радити исто оно што ради током целе политичке каријере – иза леђа свађати, вређати, лагати, делити, хушкати. Не оно што прича у Бриселу и Берлину иза затворених врата, већ оно што пишу српски таблоиди - Информер, Ало, Српски Телеграф, то је оно што Вучић заиста ради и то су последице које на српско друштво он оставља. Само погледајте на шта Србија и регион личе. Морамо, можемо и хоћемо много боље од тога.

(ПСГ)